

Sudbø og Frida: om forsknings-samarbeid innsatsstyrt finansiering ved universitetene

TEKST

Ingunn Skre

PUBLISERT 27. oktober 2006

Ingunn Skre er dr.psychol., førsteamanuensis ved Universitetet i Tromsø og sitter i Psykologforeningens sentralstyre. Sammen med Anne Skard, Peder Kjøs, Magne Raundalen, Marit Netland og Kjell Underlid er hun invitert av Tidsskriftet som fast kronikkør. Neste måned: Anne Skard.

Toneangivende institusjoner i norsk forskning delvis lokker og delvis «truer» forskere til å komme ut av sine «elfenbenstårn» og inngå samarbeid. Vi har sett en utvikling fra en, kanskje to, til – i ekstreme tilfeller – flere hundre medforfattere på hver vitenskapelig artikkel. Kan Sudbø-skandalen og innføringen av innsatsstyrt finansiering ved universitetene føre til at denne prosessen reverseres?

«Både Sudbø-saken og Frida-systemet kan bli eksempler på hvor galt det kan gå»

Medforfatteres ansvar

Sudbøs seksti medforfattere kunne nyte æren, så lenge den varte, ved å få navnet sitt på forfatterlisten i prestisjetunge vitenskapelige tidsskrifter. Men etter festen, da skandalen var et faktum, slapp de å ta ansvar og være med på oppvasken. Hvordan kunne dette gå til, og hvordan fordeles ære og ansvar ved vitenskapelige publikasjoner? At den som står først på forfatterlisten, har hovedansvaret for en artikkel, hersker det stort sett enighet om, men hva skal til for å kalle seg medforfatter? De såkalte «Vancouver-reglene» sier:

Medforfatterskap innebærer at man har 1) ytt et substansielt bidrag til unnfangelse av ide og design, eller anskaffelse av data, eller analyse eller fortolkning av data; 2) skrevet utkast til artikkelen, eller revidert den kritisk med henblikk på sentralt intellektuelt innhold; og 3) endelig godkjent den versjonen som blir publisert.

En medforfatter må tilfredsstillende alle tre kriterier, mens de som har gitt mindre bidrag, kan takkes i en fornote. Vancouver-reglene, og de tilsvarende retningslinjene som følger Publication Manual of the American Psychological Association, har ingen juridisk status, men det enkelte vitenskapelige tidsskrift, som Tidsskrift for Norsk Psykologforening, kan velge å følge dem (se Retningslinjer for manuskriptforfattere, 2006, side, 67–68).

Ulike modeller for medforfatterskap

I praksis eksisterer det ulike forståelser av hva som ligger i å være medforfatter. Grovt sett kan det skisseres tre modeller for medforfatteres innsats:

1. *Musketermodellen*, der alle medforfattere fullt ut deler ære og ansvar for alle deler av prosessen («En for alle, alle for en!»).
2. *Salamimodellen*, der hver enkelt medforfatter står ansvarlig for et avgrenset, identifiserbart bidrag, men ikke for hele artikkelen.
3. *Gratispassasjermodellen*, der medforfattere inviteres med som en vennetjeneste, som gjenytelse for å stille finansiering eller materiale til rådighet, eller kun i kraft av at de har et navn som vil imponere redaktøren. De får ære, men tar ikke nødvendigvis ansvar.

Vancouver-reglene postulerer en blanding av musketermodellen og salamimodellen og krever at medforfatteres bidrag skal kunne identifiseres, samt at alle medforfattere stiller seg bak det totale sluttproduktet. Slik det fremgår av granskningskommissjonens «Sudbø-rapport», har Sudbøs publikasjoner blitt til ved en blanding av salamimodellen og gratispassasjermodellen, og forskningssvindelen kunne gjennomføres nettopp fordi det kun var førsteforfatteren som hadde den fulle og hele oversikten.

Hvem er så denne Frida?

Hvorfor er det så viktig å definere rammene for å være medforfatter? Forskning og teoriutvikling er det som gjør et universitet til et Universitet og ikke til en skole. Vitenskapelig produksjon er det eneste gyldige mål ved bedømmelse av forskningsinstitusjonens kvalitet, og ved bedømmelse av enkeltpersoner. Om du er verdig til å bli professor, avhenger helt og holdent av hvor lang og tung din publikasjonsliste er. Det sier seg selv at etter salamimodellen og gratispassasjermodellen kan publikasjonslistene til enkelte bli ekstremt lange. Nylig har publisering også fått direkte økonomiske konsekvenser for universitetene. I kjølvannet av «kvalitetsreformen» har man begynt å måle produksjonen ikke bare av studenter, men også av publikasjoner. Bevilgningene til universitetene er delvis blitt innsatsavhengige (se www.uhr.no/forskning). Hver enkelt vitenskapelig artikkel skal registreres i databasen «Frida» og gis «Frida-poeng», avhengig av hvor tungt tidsskriftet er (se www.wo.uio.no/as/Web-Objects/frida%3finst=185). Eksempelvis gir en artikkel under Vitenskap og psykologi i dette nummeret av Tidsskriftet ett Frida-poeng, som i år tilsvarer ca. kr 40 000 til fordeling blant medforfatterens moderhus. En artikkel

publisert i et internasjonalt tidsskrift på høyeste nivå gir tre ganger så mye. Vitenskapelig publisering handler med andre ord ikke bare om kunnskap, ære og ansvar, men også om kron og mynt.

Sudbø- og Frida-effekten: redusert samarbeid?

I et innlegg i Tidsskrift for Den norske lægeforening (nr 126/2006, s. 2089) har Magne Nylenna reagert på at granskningskommisjonen i Sudbø-saken åpenbart har akseptert «gratispassasjermodellen» for medforfatterskap:

Dersom kommisjonens vurdering av forfatterskap støttes av universiteter og andre forskningsinstitusjoner, må dette føre til at medforfatterskapets merittverdi ved vurdering av forskningsmidler og vitenskapelig kompetanse reduseres betydelig. Ære og ansvar henger uløselig sammen ... Kanskje det enkleste ville være fortidens ordning med én eller to forfattere som både tar ansvar og får eventuell ære ...

Dette er et meget sterkt signal fra lederen for utvalget som har lagt fram forslag til ny lov om medisinsk og helsefaglig forskning. Sudbø-saken og innsatsavhengig finansiering kan, helt uavhengig av hverandre, få som konsekvens at man blir mer forsiktig med å inngå samarbeid og med å tilby og akseptere medforfatterskap. Sudbø-skandalen har vist hvor risikabelt det kan være å akseptere «salami»- og «gratispassasjer»-forfatterskap. Et Frida-poeng er en fast sum per artikkel, og påvirkes ikke av antall forfattere. Jo, flere medforfattere og institusjoner som er involvert, jo mindre penger blir det på hver. Dette kan ikke føre til annet enn at man blir mer gjerrig med hvor mange man vil dele med. Frida-systemet vil da trekke i nøyaktig motsatt retning av det som er gjeldende norsk forskningspolitikk: det vil virke begrensende på samarbeid. Både Sudbø-saken og Frida-systemet kan bli eksempler på hvor galt det kan gå: for Sudbø, når forskningsetikken ikke får være med på ferden, og i Fridas tilfelle når «blårussen» slippes løs på universitetene.

LES OGSÅ

Psykologen i media

LES OGSÅ

Bruk av Weschler-testene <Uth>- <Uth Type="Understrek" Id="psyk-2006-11-v01-611">Psykologforeningen svarer

LES OGSÅ

Opptrappingen i psykisk helsevern for barn og ungdom kan gi faglig utarming

LES OGSÅ

Viktig temanummer

LES OGSÅ

Psykologer må kunne Sykemelde

LES OGSÅ

Interesserer psykologer seg mer for hverandre enn for brukerne?

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 43, nummer 11, 2006, side 1200-1206

TEKST

Ingunn Skre